

Stormfloderne paa Ribe Amts Vestkyst

i December 1909 og November 1911.

Meddelt af Kammerherre G. Stemann i Ribe.

NATTEN til Fredag den 3. December 1909 tog ved en overordentlig lav Barometerstand, der gik ned til 7,9 m. m., en Storm af Sydøst fat over Vestjylland og voksede til Orkan henad Morgenstunden. Nogle Timer omkring Middag syntes den at tage lidt af, men kun for at samle nye Kræfter til Aftenen. Samtidig var den gaaet om i Vest, og Følgen heraf blev en Stormflod, der gjorde mange Gange større Skade, end Stormen havde foraarsaget. Ved Seks-Tiden Fredag Aften lagde man Mærke til, at Vandet steg, og man var klar over, at der var Flod i Vente; men ingen havde dog tænkt, at den vilde blive saa voldsom, som den blev. Ved Ni-Tiden begyndte Vandet at falde noget og temmelig hurtigt, men blev dog ved at staa højt en stor Del af Natten mellem Fredag den 3. og Lørdag den 4. December, medens Orkanen vedvarede voldsomt indtil henad Morgenstunden, ofte ledsaget af Sne-, Hagl- og Regnbyger, Lyn og Torden. Medens Vinden Lørdag Formiddag løiede stærkt af, rejste den sig igen mod Aften og vedvarede med afvekslende Styrke, fremdeles ledsaget af hyppige Byger med Regn, Hagl eller Sne, Lyn og Torden, og Havvandet stod endnu om Mandagen den 6. December, til stor Skade for de oversvømmede Jorder, stadig over Egnen og steg stærkt ved Flodtiderne.

Den Skade, som denne Stormflod forvoldte, var meget stor og vil nedenfor blive nærmere omtalt efter Indholdet af de derom af Præster, Sognefogder og Politimestre efter Ribe Stiftamts Anmodning umiddelbart efter Stormfloden afgivne Indberetninger.

I *Ribe* gik Vandet Fredag Aften Kl. 8³/₄ saa høit, at det spærrede Grønnegades Forlængelse og naede op i Korsbrødregade omtrent til den sydlige Gavl af Stiftsbogtrykkeriets Bygning (Mtr. Nr. 391), medens

A. S. Vedelsgade paa Kurveholmen v. Ribe 4. Decbr. 1909.

Vestergade var ganske oversvømmet og Havfladen inde paa Mellemdammen en kort Tid stod i Plan med Frislusens Bro. Kurveholmen stod fuldstændig under Vand, saa at Beboerne for at naa Forbindelse med Omverdenen maatte sejle frem og tilbage med Baad. I en samtidig Beretning herom hedder det: „I saa Henseende har Herredsfuldmechtig Pontoppidan udøvet en ihærdig og fortjenstfuld Virksomhed som Færgemand og været de havomflydte Beboere meget hjælpsom — navnlig ogsaa i Henseende til Furagering. Vi havde

ved Middagstid den Fornøielse at hilse paa Fuldmægtigen paa Dagmarsgades Asfalt, hvor han ilede afsted med et otte Punds Rugbrød under Armen, hvilket han havde hentet til en nødlidende Familie, for derpaa at gribe Roret i Færgebaaden og med uforsagt Mod at seile en Familie paa fire Personer samt en halv Tønde Kokes til den hjemlige Arne. Samtlige Kældere paa Kurveholmen ere naturligvis fulde af Vand og alt Brændsel vaadt, hvorfor det har knebet for Familierne at holde Varmen i Dag." Flere af Familierne paa Kurveholmen flygtede fra deres Hjem.

Ved Stampemøllen trængte Vandet ind paa Tømmerpladsen. Tømmer- og Brædestabler sank sammen og blandedes med hinanden, og fra Oplagsskurene drev Tømmer og Bræder ud og forsvandt i den rivende Strøm. I Møllens Savskæreri stod Vandet høit op paa Maskinerne. Paa Elektricitetsværket ved Midtmøllen var Vandet ved at trænge ind, men holdtes dog ude ved Hjælp af Opdæmning. Sikringen i Værket sprang flere Gange, idet Ledningerne ude i Byen slog sammen. Vandet trængte ind i Slagtehuset, saa at de slagtede Kroppe hang i Vandet. I Gæstgiver Puggaard-Petersens (Mtr. Nr. 476) og Slagter Looffs (Mtr. Nr. 474 a) Stalde paa Nederdammen samt i Staldene paa Skibbroen og i Slipperne stod Vandet høit, saaledes at Kreaturer, Faar og Svin maatte flyttes hen til de høiere liggende Dele af Byen. I Stiftsprovstens Have (Nederdammen Mtr. Nr. 474 b) fandtes, da Vandet var faldet, en deilig Gedde, som Familien lod sig smage.

Rundt omkring saas en Mængde druknede Faar; en Mand i Ribe mistede saaledes 21, en Kone 33.

De druknede Faars Antal angives for Ribe Bys Vedkommende ialt til 63.

Fra Sønderport havde man Lørdag den 4. December om Eftermiddagen, medens Solen mellem Bygerne kastede sit straalende Lys over Vandmasserne, en glimrende Udsigt over den vældige Vandflade mod Vest, hvor man saa Yderbjerrum langt ude og de to Indrebjerrumgaarde fuldstændig omflydt af Vandet. Adgangsveiene til Byen, saavel mod Nord som mod Syd,

Damvejen i Ribe 4. Decbr. 1909.
I Baggrunden Chausseen til Tønder.

var alle overskyllede af Floden. En yngre Mand og Kvinde, som Stormaftenen ved Otte-Tiden passerede ind efter Byen til fra Lustrup, traf ved „Damhus“ en Mand, som advarede dem imod at gaa videre, da Vandet gik over Veien. De agtede imidlertid ikke herpaa, men fortsatte deres Vei. Det gik ogsaa godt forbi Ledvogterhuset; men saa maatte de til at vade, og da de først var komne et Stykke ud i Vandet,

Nr. paa foranstaaende Kort Beliggenhed	Storm- flodshøide i Fod	Beskrivelse og særlige Bemærkninger
I og ved Ribe.		
<i>Vest for Tønder Landevei.</i>		
1. Sønderbro	12,6 à 12,7	Paa søndre Side af Vei forbi Indrebjerrumgaarde.
<i>Øst for Tønder Landevei.</i>		
2. Vej fra Sønderbro Sydost forbi Seem	11,8 à 11,9	
3. Samme Vei Skæring med Jernbanen til Vedsted .	11,8 à 11,9	Her — i luv Siden — naaede Bølgeslaget Høiden 12,4 Fod.
<i>Øst for Banedæmningen.</i>		
4. Landevei forbi Seem . . .	11,8	Paa Banedæmnings Østside.
5. do. do.	11,15 à 11,0	a. Paa Veiens søndre Side. b. Ved den mod Syd gaaende Jordvold vest for den lille Beplantning.
<i>Syd for Hovedaaen.</i>		
6. Grønnegades Forlængelse	12,0 à 12,7	Snedker F. C. Hansens Indgangsdør.
7. Bredeslippe og Skibsbroen	12,5 à 12,6	a. Gademidte udfor Trappe c. 25 Fod Vest for Dæksel udfor Fiskergade. b. Havegang og Laage til Mtr. Nr. 418. c. Nordostfacade paa Mtr. Nr. 452. d. Trappe paa Hjørnet af Storegade. e. Brønddæksel i Krydsning udfor Storegade.
<i>Øst for Varde Landevei.</i>		
8. „Den grønne Vei“	12,0	Sydende af Gangsti i Østside af Krattet, lidt forbi Træ-Gangbroen.
<i>Øst for Banedæmningen.</i>		
9.	10,4	Krattet lige Øst for Jernbanebro over Tved Aa.
<i>Ved Kysten.</i>		
10. Kanalhuset	11,25	Roligt Vand i læ Side af Huset, samtidig med at Bølgeslaget i luv Side naaede Høiden 12 ² / ₈ Fod.

turde de ikke vende om. Tilsidst gik Vandet til Bæltstedet, medens Skumsprøitet stod dem i Ansigtet, og det var kun med den yderste Anstrengelse, at det lykkedes dem at naa ind til Ribe.

Vandstanden i og ved Ribe under Stormfloden havde ifølge de ved Foranstaltning af Havneingeniør Barner i Esbjerg foretagne Undersøgelser følgende Høider, maalte fra Generalstabens „Normal Nul“, i Forhold til hvilket daglig Høivande i Havet udfor Ribe regnes at have en Høide af c. 1,₆ Fod. (Se S. 703).

Vandet naaede altsaa ved denne Leilighed ikke de ved tidligere Stormfloder observerede Høider af 13 à 13,₆ Fod, saa at der derefter ikke var nogen Anledning til at give det projekterede Havdige fra V. Vedsted til St. Darum nogen større Høide end den ved Loven af 30. April 1909 fastsatte, nemlig 16 Fod for Fløiene og 17 til 18 Fod for selve Diget, alt regnet fra daglig Høivande eller 17,₆ Fod og 18,₆ til 19,₆ Fod over „Normal Nul“.

Paa *Mandø* blev man ved 10-Tiden den 3. Decbr. om Formiddagen opmærksom paa, at Vandet steg, skønt det endnu var halv Ebbetid. Dette i Forbindelse med den lave Barometerstand gjorde hurtig Beboerne klar over, at der kunde ventes Stormflod af usædvanlig Styrke, hvorfor der straks blev draget Om-sorg for at faa Faarene drevet op i Klitterne og alle Baade, der laa fortøiede paa Stranden, forsynede med ekstra Fortøininger. Klokkeren 6¹/₂ samme Dags Aften var Havet steget saa høit, at man frygtede for, at det skulde gaa over Havdiget, og ingen vovede sig uden for Byen. En Del af Øens mandlige Beboere var dog stadig samlet paa Klitterne, indtil Vandet atter be-

gyndte at falde ved 7 $\frac{1}{2}$ -Tiden. Da dette ogsaa var Tilfældet under en Haglbyge og da Almanakens Tid for Høivande nu var overskreden, ansaa man det for afgjort, at Floden havde kulmineret. Dette slog ogsaa til. Næste Morgen, den 4. Decbr., konstaterede man, at Vandet havde staaet i Plan med Digets Overflade; knapt to Tommer Vand mere, og Havet vilde være gaaet over Diget, i hvilket det flere Steder havde slaaet dybe Huller, heldigvis dog uden at bryde igennem. Havet stod c. 13 Fod over daglig Vandstand. Paa den beboede Ø var alt udenfor Diget og Klitrækken under Vand. Flere Steder mod Syd havde Søen skyllet Tang over Diget ind i Graven indenfor, et Sted endog sat en Baad op paa Diget. Ogsaa paa en længere Strækning mod Øst og et Par Steder mod Nord var der løbet Vand over Diget, skønt det maa antages, at Vinden her, efter at have trængt sig op ad Digets indvendige skraa Flade, har faret med særlig Styrke udover Digekammen. Klitterne paa gammel Mandø blev stærkt mishandlede, idet det oprørte Hav skyllede en Bræmme paa 2—3 Favnes Bredde bort af disse paa hele Klitstrækningen. En Del Tømmer og Vraggoods drev op langs Stranden.

I *Vester Vedsted* anrettede Stormfloden betydelig Skade. Ved 7 $\frac{1}{2}$ -Tiden, den 3. Decbr., om Aftenen var hele den vestlige Del af Vester Vedsted By et bølgende Hav; flere Steder gik Vandet ind i Husene, et Sted endog saa høit, at Beboerne maatte søge Ly for Natten paa Loftet. Fire store Kornhæs flød bort, men stod dog nogenlunde hele, hvor de landede; de to lige ved Kirkegaarden. Saa vel her som i *Sønder Farup* druknede en Del Faar, og ligeledes fra sidst-

nævnte By drev to store Sædstakke bort. I *Øster Vedsted* Kommune oversvømmedes 867 Tdr. Land, og der druknede 25 Faar.

Omtrent tre Fjerdingsvei øst for Ribe ligger Staunager Bro, som over Ribe Aa forbinder *Seem* Kommune med *Obbekjær* Kommune. Den blev bygget i 1907 som en Jernbetonbro med et Vandslug af 10. m., lig c. 32 Fod, eller c. 5 Fod mere end den c. 100 Alen

Stavnager Bro efter Stormfloden 1909.

vest for tidligere beliggende Træbro (Hængeværksbro), som tilhørte Eieren af Staunagergaard. Denne Jernbetonbro fik et Knæk ved Stormfloden den 3.—4. Decbr. 1909. Ved denne Leilighed bortskylledes Veidæmningen paa den nordre (Obbekjær-) Siden, og der opstod et dybt Hul umiddelbart nord for Broen. Hullet blev fyldt og Veidæmningen istandsat snarest muligt; men lige inden Nytaar 1910 bortskylledes Veidæmningen atter af den uhyre Vandmængde, som kom ved

Tøbrudet; ogsaa fra de til fast Bund nedrammede Betonspundsplanker i Broens nordre Endeparti bortskylledes Fylden helt. Med den tilstedeværende Vandstand vilde det have været ganske ørkesløst at fylde til bagved Broens nordre Endeparti, navnlig da det var aldeles umuligt at komme til at fylde til foran Endepartiet. Ved den umaadelige Vandmasse, som Ribe Aa førte i Fastelavn 1910, skete der en saa stærk yderligere Udskæring af Aabunden ved Broens nordre Ende, at Pæle og Spundsplanker mistede Fodfæste, og Resultatet blev, at Broens nordre Ende sank Natten mellem den 7. og 8. Februar 1910. I Sommeren samme Aar blev Broen genopført. Det viste sig, at selve Brobanen intet havde lidt ved Katastrofen.

Af *Nørre Farup* Kommunes 5610 Tdr. Land blev c. 4000 oversvømmede. Kun de Dele, der ligger over 14 Fod over Havets daglige Høivande, undgik Oversvømmelse. I N. Farup gik Vandet ind i nogle Huse, og det naaede et enkelt Sted en Høide af 2 à 3 Fod i Stuerne. I Kærbøl gik det ind i Møllehuset, medførende Mudder og Dynd, og i flere Huse fra Møllen til Præstegaarden samt i et Hus tæt øst for Præstegaardens Have. Paa Kærbøl Skoles Gymnastikplads stod Vandet godt to Fod høit til øverste Rand af Skolens Trappe. Degneboligens Have og Præstegaardens Køkkenhave var helt under Vand op til Husene. I Hillerup gik Vandet midt ind i Stuehuset hos flere Beboere. Mange Familier reddede sig op paa Loftet; de slæbte Grise og Kalve derop, men Kreaturer og Heste stod i over en Alen Vand i Stalden. Værst gik det Jørgen Pedersen Lintrup, vest for N. Farup. Tidlig om Aftenen den 3. Decbr. flyttede han med Hustru og tre Pleiebørn op paa Loftet. Nogle Timer senere

blev den sydlige Del af Huset sønderslaaet af en stor Træbro, der medførtes af Floden. Hele hans Besætning druknede i Stalden, og Indboet flød bort. Næste Dag fandtes et af hans Svin helt ovre paa Hillerup Marker og en Sofa paa Markerne syd for Kirkeby. Tidlig om Morgenen den 4. Decbr. seilede tre Mænd fra N. Farup ud til Huset og bragte Beboerne i Sikkerhed i N. Farup. 220 Faar opgives at være druknede i N. Farup Kommune, deraf mindst 100 fra Hillerup By. I *Vilslev* Sogn menes Vandet at have staaet c. 12 Fod over daglig Høivande. Det gik helt igennem Vilslev By og trængte mere eller mindre ind i 23 Gaarde og Huse. Da Vandet var faldet, havde Børnene travlt med at samle Fisk paa Engene; de kom med den ene Spandfuld efter den anden, baade Ferskvands- og Saltvandsfisk.

Om Stormflodens Omfang og Skade i *Darum* Sogn udtaler Sognepræsten sig i sin Indberetning bl. a. saaledes: „Der er kun enkelte her i Darum By, der kan huske en Stormflod af lignende Høide som denne; men noget sikkert om, hvorvidt de husker en større Flod, har jeg ikke kunnet erfare. I de sidste 50 Aar har Vandet sikkert ikke været saa høit. Skønt det havde stormet det meste af Dagen og det særlig tog til hen paa Eftermiddagen, havde dog ingen tænkt sig Muligheden af en Flod paa tilnærmelsesvis den Størrelse, som denne fik. Man var inde paa den Tanke, at saa store Floder, som de gamle fortalte om, kom overhovedet ikke mere. Det var derfor til stor Overraskelse, da Vandet i Mørkningen med den stigende Flod i kort Tid vandt en uanet Høide. Jægere, som sent paa Eftermiddagen var ude ved Havet, fortæller, at det var med et helt Brøl, at Vandet styrtede ind

over Kanaldæmningen. De fleste havde om Eftermiddagen faaet Faarene bjerget af Engene, og det var derfor forholdsvis faa af disse, der druknede (c. 20 Stykker), og Størsteparten druknede vel endda paa Markerne, hvor de var tøirede for at være i Sikkerhed. Da Vandet ved 7 $\frac{1}{2}$ à 8-Tiden var paa det høieste, vilde man kunde have set, hvor nøie Beboelsernes Beliggenhed i Høide er afpasset med Hensyn til en Stormflod. Havet gik nemlig meget tæt til mange Gaarde og Huse; men de, det gik ind i, var dog ganske faa. I Vesterbyen var der 2—3 Steder, Vandet gik ind, saa det stod nogle Tommer høit i Stuehuset og indtil $\frac{1}{2}$ Alen i Stalden; ligeledes var det inde i en Gaard i Sønderby og tre Steder i Lille Darum. I Darum By naaede Vandet helt ind paa Veien baade mellem Nørreby og Midtby og mellem Midtby og Sønderby. Degneboligen var omgivet af Vand paa de tre Sider. Ved Præstegaarden stod Vandet til Landeveien; men det maatte dog have staaet c. 1 Alen høiere for at naa, hvad der efter de gamles Fortælling engang har været Tilfældet, at „Isskodderne slog mod Præstegaardens Port.“ Høit oppe paa Breumbanken og paa Alsædtægterne naaede Floden, og her oppe paa de ellers tørre Sandmarker laa siden tæt strøet med Led, Rækværk, Broer og Rester af Kalvehuse.“ De to midterste Afdelinger af Broen mellem Allerup og Darum var af Vandet løftet af Pillerne og ført bort; det ene Stykke fandtes paa en Mark ved Terpager; det andet Stykke laa over Veien i Tømmerby.

Fra *Sneum-Tjæreborg* skriver Sognepræsten bl. a.: „Vinden blæste nævnte Dag først fra S. O., trak sig saa over S. til S. S. V., og saa pleier vi altid at faa høi Flod her paa Egnen. Vi var saaledes varskoede,

men blev dog alle overraskede. Kl. 3½ à 4 Eftermiddag gik Vandet over Ovren ud for Allerup, og da de høieste Punkter paa Ovren var overskyllede, væltede Vandet ind med frygtelig Fart. Kl. 5 à 5½ var Allerup omringet af Vand, saa Folk fra Allerup, der havde været i Esbjerg og kom til Tjæreborg med 5-Toget, maatte blive derovre. Klokken henved 8 var Vandet paa det høieste, og Kl. 8 kunde det konstateres, at Vandet faldt. Det var da 13 Fod over daglig Vandstand. Paa Grund af Mørket kunde ingen se Vandhavet, der omgav os paa alle Sider og kun lod 5 à 6 Tdr. Land her i Allerup være uoverskyllet. Da vi Lørdag Morgen kunde se, var Vandet sunket meget; men der var endnu dog saa meget Vand inde over alle Enge, Kær og Marker, som vi pleier at regne for en almindelig høi Stormflod, og inde i de inddigede Tofter stod Vandet høit. Det kunde kun fjernes ved at grave Digerne igennem.“

Paa Roborghus var man truet og belavede sig paa hurtig Udrykning, dersom Floden kom igen om Morgen. Gaarden laa med et 30 Alens Brystværn af Brinken ud mod Vandet; deraf tog Floden de 20 Alen. Et Pakhus flyttedes, men faldt ikke sammen. Vandet gik ind i Krogsgaards Mølle, og Mølleforpagteren maatte med Familie redde sig over til Krusborg, medens deres Møbler og Klæder omtumledes af Vandet og deres Ged druknede i Stalden. Et mindre Hus til Beboelse i Tjæreborg væltedes af Blæsten. I Allerup var Beboerne af et lille Hus ved Esbjerg—Darum Veien i Fare. Vandet begyndte at trænge ind hos dem i Mørkningen, og i Løbet af et Kvarter var der 1½ Alen Vand inde. Under disse Forhold maatte de skyndsomst flygte op paa Loftet og fik lige lidt Sengklæder

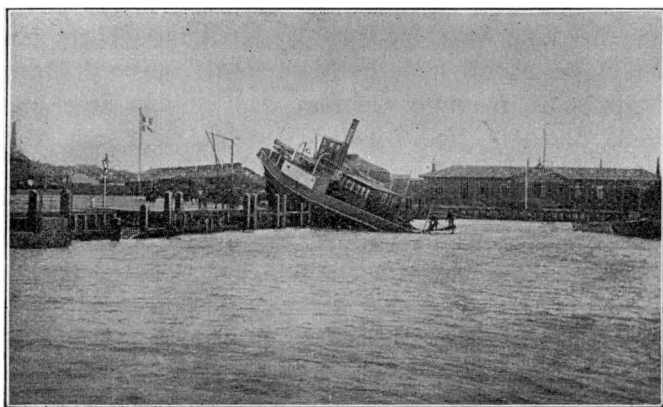
med derop; men ellers kom alt i Vand, Seng- og Gangklæder og Møbler. I vestre Gavl slog Floden hurtigt Hul, og søndre Dørkarm løftedes af og førtes væk, saa at Vandet nu havde fri Passage. Dette sad de og hørte paa Loftet, og Huset gyngede under dem, og de frygtede en Sammenstyrtning, da Huset ikke var solidt; men det stod dog, og Klokkeren henved 12 kom to Mænd vadende gennem Vandet, der da endnu gik dem til Hofterne, og fik dem bjerget op til Sognefogdens. Mod Nord i Allerup, ved Veien fra Tjæreborg til Sneumgaard, ligger to Huse tæt op ad hinanden. I Løbet af en lille halv Time havde Beboerne Floden inde, og den stod 40 Tommer høit i det ene Hus. Meget lidt fik de bjerget op paa Loftet, hvor de hørte Møblerne flyttes rundt i Stuerne og mærkede de Stød, Huset fik, naar drivende Planker eller lignende tørnede imod det. Værst for den ene Beboer var, at hans Tømrerværksted, en Tilbygning af Træ mod Syd, blev ødelagt og alt hans Værktøi skyllet bort og Modeller og Tegninger helt ødelagdes. Hos den anden Familie stod deres to Køer i Vand til midt paa Livet; Stalddøren var flydt væk; men to Grise reddede Livet ved at bjerge sig op paa en Sandkasse. Deres Havrehæs flyttedes til Jernbanevogterhuset nord for Sneumgaard, hvor den stod lige saa sammenhængende som før. I Allerup Præstegaard var der et Kvarter Vand i Gaarden, og hele Haven stod ganske under Vand. I Terpager var der Folk, der havde 1½ Alen Vand i Stuerne; ogsaa nord for Jernbanen var Floden inde i Stuerne hos Folk.

Jernbanen mellem Bramminge og Esbjerg gaar paa en Strækning, der er et Par Kilometer lang, ad en Dæmning over Enge, som *Sneum Aa* løber igennem.

Dæmningen er indtil 12—14 Fod høi, og over Aaen var der en næsten 20 Alen lang Jernbro, der hvilede paa solide Kampestenspiller. Da Floden den 3. Decbr. ved 8 Tiden om Aftenen var paa sit høieste, og Vandet fra Vesterhavet pressedes ind over Landet, naaede det op over Dæmningen. Denne kunde ikke helt modstaa det voldsomme Pres; men store Mængder af Sand skylledes bort under Skinnerne, saa at disse paa en Strækning af 4—500 Alen tildels hang frit i Luften og krummedes. Værst gik det dog med selve Broen. Paa Bramminge Siden skylledes Vandet bort mellem Dæmningen og Bropillen. Denne bestod af en Mur langs Aaen og Støttemure til hver af Siderne, alt, som ovenfor nævnt, i Granit. Da Vandet samtidig skyllede Underlaget bort under Pillen, faldt dennes tre Stykker fra hinanden. Sidemuren mod Nord blev dog staaende, medens den anden Sidemur blev skubbet ud af sin Stilling. Selve Midterstykket ud mod Aaen sank og rev Broen med sig, saa at dens ene Ende laa henimod to Alen lavere end den anden. Det var et eienommeligt Syn at se den svære Jernbro ligge bøiet og vredet. For at faa Jernbanetrafikken, der midlertidig blev ledet over Fredericia—Skanderborg—Skjern til Esbjerg, i Gang igen, maatte der lægges en ny Dæmning ved Siden af den gamle og slaas en interimistisk Træbro over Aaen.

I *Esbjerg* havde Floden den 3. Decbr. ved 7-Tiden om Aftenen sat hele Havnepladsen under Vand saaledes, at der overalt kunde seiles i Joller og fladbundede Pramme. Alle Bygninger paa Havneterrænet: Toldexpeditionen, Jernbaneexpeditionen, Pakhuse, Kreaturstalde, Det forenede Dampskibsselskabs Kontorbygning o. s. v. var omgivet af dybt Vand, i hvilket

der ligefrem var stærk Søgang. I Eksportstaldene stod der 98 Kreaturer, der samme Aften skulde have været med Dampskib til Altona; men Dampskibet kunde ikke gaa, og de stakkels Kreaturer tænkte man ikke paa at faa bort fra Staldene, før det var for sent. Først ved 1½-Tiden om Natten, da Vandet var faldet en hel Del, lykkedes det at redde dem. Fanøfærgen stod halvveis oppe paa Kaien og truede med at knække

Fra Esbjerg Havn 4. Decbr. 1909.
Fanø-Færgen halvveis oppe paa Kaien.

over. Baade Byens Vandværk og Gasværk blev lukket paa Grund af Oversvømmelsen. Adskillige Fiskeskuttere i Fiskerihavnen tog betydelig Skade.

I *Nordby* stod Floden helt op i Hovedgaden; fra Sparekassen og sydpaa var der ganske ufremkommeligt. Beboerne ved Havnen maatte flytte ud af deres Huse. Ved 6-Tiden om Aftenen den 3. Decbr. brød Vandet igennem Klitterne ude ved Navigationsskolen og fyldte en stor Del af Veien og Haverne. Meieriet stod ogsaa under Vand. Ved *Fanø Vesterhavsbad* ra-

serede Floden langs hele Kysten fuldstændig c. 30 Meter af de temmelig høje Klitter. Men aldrig har her set saa kønt ud som efter Floden; thi fra den fuldstændig jævne Strand skyder sig pludselig de skarpt afskaarne Sandbjerge i Veiret. Telegrafvæsenets Kabelhus paa Øens Nordspids blev af Storm og Vand flyttet c. 30 Alen bort fra sin Plads, og saavel Telegraf- som Telefonkabler sprængtes, hvorved Forbindelsen over Calais med Udlandet blev afbrudt. Ved *Sønderho* slog de høje Søer med vældig Kraft mod Havnebolværket og bortskyllede dette samt det meste af Dæmningen. Et Stendige ved Havnens sydlige Side blev tildels ødelagt. Ved 7-Tiden den 3. Decbr. om Aftenen blev Redningsbaaden alarmeret, da der fra et i Sønderho hjemmehørende Fartøi, som laa til Ankers mellem Fanø og Fastlandet, var tilkaldt Hjælp ved Blusning. Først ved Midnatstid naaede Redningsbaaden ud til Fartøiet; men da det paa Grund af den vældige Søgang var umuligt at borde Fartøiet, blev Redningsbaaden liggende hele Natten i Nærheden af det. Først ved 6-Tiden næste Morgen lykkedes det at faa Skibets Besætning ombord. Fartøiet blev senere paa Dagen indbragt til Sønderho.

Horns Rev Fyrskib blev den 4. Decbr. paaseilet af en Damper og af Vagerdamperen slæbt til Esbjerg. *Graadyb Fyrskib* mistede Anker og Kæde og blev samme Dag af Dampskibet „Riberhus“ indbugseret til Esbjerg, og *Vyl Fyrskib* sprængte den 5. Decbr. sine Fortøininger og strandede om Natten ved Holmsland. Om denne Stranding meddeler Fyrskibets Fører, Kapt. Jul. S. Jensen, følgende:

„Efter at have haft Orlov kom jeg ombord den 2. Decbr. 1909 og løste Styrmanden af, det var smukt Vejr og ganske stille; men

Barometret stod meget lavt. Henad Natten kom der temmelig frisk Vind af SSØ. og det friskede jævnt hele Tiden, tillige faldt Barometret foruroligende stærkt. Jeg var flere Gange paa Dækket for at se efter, om alt var i Orden, da jeg ikke var rolig over det stærke Barometerfald. Henad Formiddagen den 3. Decbr. var det blæst op til en stærk Storm, og da jeg kunde iindse, at der, hvis det saadan vilde vedblive at blæse, maatte rejse sig en svær Sø, lod jeg alt gøre klar til at gaa under Sejl, saafremt det Tilfælde skulde indtræffe, at Fortøjningen sprængtes.

Kl. 12 Middag var det frisket til en orkanagtig Storm med svære Regn- og Haglbyger, og Kl. 2 Em. kunde vi notere en Orkan. Vinden trak sig nu mere sydlig, samtidig rejste der sig en voldsom Sø, som til Stadighed brød stærkt over hele Skibet, saa det mærkedes næsten, som om vi laa i en svær Brænding. Henimod halv fire Tiden gjordes Fyret klar til Tænding, Søen blev voldsommere, saa det var næsten livsfarligt at opholde sig paa Dækket. Skibet stødte haardt i Fortøjningen. Kl. 3⁴⁵ Em. kom en vældig Braadsø og slog over Skibet, som omtrent blev begravet af de store Vandmasser, den indeholdt, samtidig hørtes et vældigt Brag. Fortøjningen var sprængt. Huset til Ankerspillet m. m. knustes, og Stumperne flød omkring paa Dækket som i en Malstrøm, og i rullende Braad bares Skibet bort.

Det var, som om Stormen blev borte et Øjeblik og at den Ro og Ladhed, hvormed nu Skibet laa over paa Siden i sydøstlig Retning, havde nogen Beføjelse, men den hurtig tilbagevendende Besindelse sagde en noget andet, man ser i et Øjeblik Farens Størhed og Gru; men Tiden var nu mere til Handling end til Betragtning; det farlige Horns Rev laa i Læ ikke langt borte og viste os et forfærdeligt Braad. Mandskabet blev kaldt op, og da Vinden nu var SSV. mente jeg, at der var Mulighed for at holde Skibet gaaende med et Par Sejl, hvilke blev hejst.

Da dette var i Orden, gik jeg til Telegrafan, og pr. traadløs meddelte jeg „Blaavands-Huk“ Fyr det passerede samt bad, om mulig Hjælp kunde komme. Det var nu bælghmørkt, og Orkanen rasede stadig med Regn- og Haglbyger samt hyppige Lyn, saa intet kunde ses.

Nu var det min Mening, saafremt det kunde lade sig gøre, at holde Skibet i sydøstlig Retning, og da, hvis Viuden trak sig lidt mere vestlig, at forsøge at holde ind i Graadyb eller eventuelt faa det til at gaa saa meget frem, at jeg kunde slippe gennem Slugen

(et Sejlløb tværs over Horns Rev); i sidste Tilfælde kunde der maaske være Udsigt til, at vi kunde drive op langs Kysten. Desværre lagde Skibet sig helt over paa Siden af det svære Tryk, som Vinden udøvede paa det, og drev med en rasende Fart med Vinden, som var det en Æggeskal, og viste sig fuldstændig uden Manøvredygtighed.

Da Vindstyrken holdt sig og Barometret stadig vedblev at falde, og Mørket var uigennemtrængeligt, kun nu og da oplyst af stærke Lyn i Haglbygerne, var Situationen uhyggelig; i en svær Byge blæste Sejlene itu, det var ved halv seks Tiden om Aftenen. Søen brød uafsladelig over Skibet med voldsom Kraft, og da dette nu laa helt over paa Siden, saaledes at Dækket, vi skulde færdes paa, var skraat som et Hustag, maatte vi surre os fast, hvor vi stod. Jeg var nu klar over, at Faren var stor, vi drev rask ind mod det farlige Horns Rev, og jeg havde nu ingen Midler til at afværge det. Kl. halv syv kunde jeg mærke, at vi var i Nærheden af Revet. Braadsø efter Braadsø kom over, Storbaaden knustes og Stumperne fløj om Ørerne paa os. Braadsøerne kom saa hurtig efter hinanden, at vi næppe kunde faa Tid at trække Vejret imellem hver, der kom, men stod som under et voldsomt Styrtebad uafbrudt; tillige var der hele Tiden et øredøvende Spektakkel af Søen og Stormen, saa vi kunde næppe raabe hinanden op, naar vi stod sammen. Jeg gav nu Mandskabet Ordre til at holde sig godt fast for ikke at blive slaæet overbord; jeg selv var paa Vej et Par Gange, men fik til alt Held fat i et Tov.

Nu gjaldt det jo kun, om vi kunde komme heldig over Revet, uden at hugge igennem eller støde paa et Vrag, af hvilke der ligger mange, thi i saa Tilfælde vilde vi være redningsløst fortabt.

Kl. 7 Aften klarede Luften lidt op, og jeg fik en Pejling af „Blaavands-Huk“ Fyr, efter den kunde jeg konstatere, at vi nu var kommen heldig over Revet, saavidt jeg kunde skønne tildels gennem Slugen, hvilket havde været min Agt, takket være, at Sejlene havde holdt saa længe, inden de blæste itu. Dette meddelte jeg pr. Telegraf til Fyret, og da Vinden trak sig mere vestlig, var jeg klar over, at Stranding var uundgaelig, hvorfor jeg samtidig bad dem allarmere Redningsvæsenet langs hele Kysten.

Det gik nu stadig ind mod Land, og Kl. 11⁴⁵ Aften tørnede Skibet paa 2. Revle, den yderste var vi drevet over.

Mandskabet fik nu Ordre til at gaa ned under Dækket for ikke at blive slaæet overbord af det voldsomme Braad, der nu stod over

Skibet. Det var frygteligt, ca. $\frac{1}{2}$ Time stod Skibet paa denne Revle og huggede voldsomt.

Ved de haarde Stød slog den ene Vandbeholder løs og væltede over i den modsatte Side, knuste paa Vejen den ene Nedgangstrappe m. m. Efter nu at være kommen over Revlen gik det lidt mere rolig, men stadig huggende i Grunden. Jeg stod selv oppe ved Nedgangen for at være klar over Situationen og paase, at ingen kom op.

Paa næste Revle samme Omgang, det knagede og bragede, som alt skulde skilles, og for hver Gang Skibet tog de vældige Stød i Grunden, blev vi løftet fra Dækket. Endelig Kl. 1 Nat den 4. December stod Skibet fast i Stranden, og Søen brød nu ikke saa voldsomt over som tidligere ude paa Revlerne. Ved at se indefter kunde jeg nu skimte en mørk Stribe i Horizonen, det var Landet.

Kl. 12 Midnat savnedes en af Matroserne, Christen Thodsen af Manø; det formodedes, at han, medens jeg et Øjeblik var inde i Kahytten for at se paa Kortet, var gaaet paa Dækket og derfra slaaet overbord af en Sø, da ingen havde set eller hørt noget til ham; der blev søgt efter ham, men intet var at opdage.

Kl. 2⁰⁰ ankom Redningsmandskabet, og Forbindelse med Land blev etableret. Redningsstolen blev halet ud, og efter at hele Mandskabet, nu kun 5 Mand, var bleven bjerget, gik jeg selv sidst i Stolen og kom heldig i Land.

Det viste sig nu, at vi var strandet paa Holmsland Klit, ca. 1 Sømil nord for Nymindegab.

Vi var nu alle bjergede undtagen den Mand, der savnedes; han fandt vi Dagen efter, da vi kom ombord i Skibet, staaende knust imellem de løsrevne Vandbeholdere; han maa have passeret imellem dem lige i det Øjeblik, de er væltet sammen.

Gennemvaade, forfrosne, udmattede og forslaaede stod vi nu paa Stranden og blev af Redningsmandskabet ført til nærmeste Hus. Det blev en Spadseretur paa ca. 1 Mil, over Klitter og Hegn og ubanede Veje igennem Vand, en drøj Tur i alt det vaade Tøj efter en saa anstrengende Nat, uden at have faaet hverken Spise eller Drikke og hele Tiden med Døden for Øje. Vi naaede derop Kl. 5 Morgen, blev godt modtaget og fik tørt Tøj paa samt noget at styrke os paa, derefter i Seng; men for mit Vedkommende var der ikke Tale om at faa Søvn, jeg var efter den store Spænding og det Ansvar, jeg havde været udsat for, altfor nervøs til at kunne sove.

Kl. 8 Morgen den 4. Decbr. gik jeg saa atter til Stranden, til Skibet for at se, hvorledes det stod. Vandet var nu faldet fra det, og vi kunde gaa tørskoet ud til det. Det var kommet til at staa paa et af de bedste Steder paa Kysten og var forholdsvis let at bjerge igen, da det ikke saa ud til at have taget nogen næneværdig Skade. Der blev sluttet Akkord med Bjergerne om at bjerge alt Inventar, hvilket straks paabegyndtes. Henad Eftermiddagen kom jeg atter tilbage til mit Logi, hvor der senere blev optaget Søforhør; dette varede omtrent til Midnat; da først havde jeg Ro til at hvile, efter at jeg ikke havde faaet Søvn eller Hvile, siden jeg tog fra mit Hjem i Nordby den 2. Decbr. om Morgenen, i ca. 3 Døgn.“

Der var da saaledes slet ingen Fyrskibe ude, og *Skallingens Fyr* var ligeledes slukket. Det usædvanlige Høivande forårsagede en Bortskylning af Sandet fra det Klitparti, hvorpaa Fyret med tilhørende Gasværk var bygget. Fyrtaarnet blev derved undergravet og truede med Sammenstyrtning. Det maatte derfor slukkes og blev derefter forladt. Senere er det blevet revet ned og erstattet med et Baakefyr og Lystønder. Det var opført 1901—03 for en Bekostning af 25.000 Kr., deri ikke medregnet Linserne og det øvrige indre Udstyr, og blev tændt i Septbr. 1903.

I *Guldager Kommune* bevirkede Stormfloden, at Faurfeld Bæk og den Bæk, der fra Møllendammen i Guldager løber forbi Præstegaarden ud i Sædding Strand, gik over deres Bredder og bortskyllede de over disse Vandløb førende Træbroer. Et i Sædding i Nærheden af sidstnævnte Bæks Udløb liggende Hus blev ødelagt; en lille Tilbygning mod Syd faldt helt sammen; Eierinden mistede desuden 6 Faar, en Gris og en Ged og fik sit Indbo meget beskadiget af Vandet. Hun maatte med Fare for sit Liv flygte fra sit Sted. Forøvrigt var det særlig *Hjerting By*, det gik

ud over. Floden ødelagde her fuldstændig Veien fra Hjerting Badehotel forbi de nordvest derfor liggende Fiskerhuse, af hvilke et led betydelig Skade. Vandet trængte ind i de fleste af de umiddelbart ved eller i Nærheden af Stranden liggende Bygninger, hvoraf flere maatte rømmes. „Den største Skade“, skriver Sognepræsten i sin Indberetning, „falder dog paa Hjertings Fiskefartøier og Fiskeredskaber. Af de 9 søgaaende Kuttere (til Linefiskeri) blev de 6 (hvoraf en uassuret) slyngede op paa Land og molesterede i større eller mindre Grad. Af de fire indenskærs Trawlere (til Rødspættefangst) blev kun en i Behold, og alle tre „Skælbaade“ (til Bjergning af Muslinger¹) gik til Grunde; desuden blev de allerfleste af Kutternes Smaapramme („Kabner“) kastede høit op paa Land og mer eller mindre spolerede, ligesom Ødelæggelsen naturligvis ogsaa gik ud over Fiskeruserne. Ialt har 33 Beboere i Hjerting lidt større eller mindre øieblikkelig Skade ved Stormfloden Men hertil maa lægges det meget betydelige Tab, som Ulykken for den nærmeste Fremtid vil volde ikke blot de direkte skadelidte i Hjerting, men saa at sige næsten alle Hjertings Beboere. Ikke blot den Omstændighed, at kun 3 af samtlige søgaaende Kuttere foreløbig er i Stand til at fiske, medens de af de andre, der overhovedet kan repareres, ikke kan paaregnes at være istandgjorte før til Foraaret, betyder et stort yderligere Tab for de skadelidte i indeværende Fiskesæsons profitabelste Maaneder — December og Januar —; en Kutter kan paa en enkelt Fisketur undertiden gøre en Fangst til Værdi c. 500 Kr. Men da disse Kuttere kun driver Linefiskeri, er et langt større Antal Mennesker end

¹ Jfr. „Fra Ribe Amt. 1911“ S. 60—61.

Fartøiernes Besætning indirekte i høi Grad økonomisk interesserede i Fiskeriet som Medhjælpere ved Forsyning med Agn („Es“). Disse Mennesker har tilsammen en Indtægt paa c. 300 Kr. ved dette Arbeide, hver Gang samtlige Kuttere gør en Fisketur (i gunstige Perioder hver anden Dag). Hvilket Tab det betyder for disse mange Beboere, at de $\frac{2}{3}$ af Kutterne er ude af Funktion, siger sig selv. Det er med andre Ord ikke en partiel Skade, Hjerting har lidt ved Stormfloden; men Byens hele Næringsliv, der er ét med Fiskeriet, har faaet et overordentligt Knæk.“

I *Alslev Sogn* stod Vandet langt over Broen over Alslev Aa, saa at Færdslen ad Landeveien fra Varde til Hjerting var afbrudt; det gik langt op paa Marker, der almindeligvis regnes for høiereliggende, ja, det gik ovenikøbet helt op til Præstegaardens Have gennem en Dalsænkning, der er c. $1\frac{1}{4}$ Fjerdingsvei fra Aaen.

I *Hostrup Sogn* druknede 78 Faar, og der tilføiedes adskillig Skade paa Fiskeredskaber, Baade og Pramme.

I *Varde* maatte man ved 5 Tiden den 3. Decbr. om Eftermiddagen postere en Politibetjent ved Broen over Varde Aa for at hjælpe Fodgængere over. Kl. $8\frac{1}{2}$ om Aftenen gik Vandet over Gaden ved Toldboden og ved $11\frac{1}{2}$ Tiden var Vandstanden høiest. Vandet stod da op til Enkefru Severinsens Port, Storegade Mtr. Nr. 65, og til Avlsbruger Thuuns Port, Brogade Mtr. Nr. 56. Vandstanden var maalt paa følgende Steder med nedennævnte Resultat: Ved første Vindue fra Indgangsdøren til Restauratør Gjørups Restauration ved Sønderport, Storegade, Mtr. Nr. 61 c, 62 c, c. 39 Tommer over Fortovet; ved Toldassistent Lauensteins

Bolig, Mtr. Nr. 145 k af Varde Markjorder, første Eendomm af de saakaldte „Enghuse“, 48 Tommer over Fortovet til Vindueskarmene; ved Arnbjergallé udfor Agent P. B. Sørensens Have, Mtr. Nr. 145 af Varde Markjorder 40 Tommer. Det sidste Køretøj, der den Aften passerede Sønderbro, var Postvognen fra Starup. Denne lukkede Vogn passerede ved Titiden, og Vandstanden var da saa høi, at Passageren i Vognen maatte lægge Benene op paa Sædet for at undgaa at blive vaad; thi Vandet stod omtrent $\frac{1}{2}$ Alen over Bunden af Vognen. Ved Nitiden forlod de fleste af Beboerne ved Sønderport deres Boliger; flere af dem blev af Politibetjente baaret gennem Vandet hen til Brogade. Ved Ellevetiden lod Politimesteren gaa Bud til Beboerne i „Enghuse“, der alle var tyede op paa Loftskamrene, og lod forespørge, om de, da Vandet endnu var i Stigning, ønskede at blive bragt i Sikkerhed, og fire Familier ønskede da at blive bragt derfra. Brandvæsenet blev nu tilkaldt; i Hast blev lavet en Tømmerflaade, og paa denne blev i Løbet af $1\frac{1}{2}$ Time de fire Familier bragt ind til Arnbjerghus.

I *Janderup Kro*¹ anrettede Floden stor Skade. Ved 11-Tiden den 3. Decbr. om Aftenen stod Vandet c. 28 Tommer høit i Stuerne; i Stalden og de øvrige Længer meget høiere, saa at Dyrene havde Besvær med at holde sig fri for at drukne. Beboerne maatte det meste af Natten opholde sig paa Loftet. Bygningerne blev delvis ødelagte. Jernbanedæmningen ved Bandsbjerg beskadigedes, og ved Hyllerslev blev den omtrent bortskyllet. Janderup Kirkegaard blev meget medtaget, da Vandet stod over det meste af den. Et stort, stærkt Stendige mod Syd blev aldeles jævnet.

¹ Jfr. „Fra Ribe Amt. 1911“ S. 45—46.

Omtrent Halvdelen af Gravene sank og dannede mere eller mindre dybe Huller i Jorden. Deri eller ved Siderne laa de væltede Gravmonumenter.

I *Billum Sogn* gik Vandet høit over de Diger, der er sat til Beskyttelse mod Stormfloden fra Kjelst til Broeng, fra Tarp til Billum Holm og fra Holm til Billum Fattiggaard.

I *Ho Sogn* blev 250 Tdr. Land Rug- og Kløvermark oversvømmet. Paa Skallingen blev „Benknoldene“ gennembrudte to—tre Steder. Et Dige mellem „Benknolde“ og „Høie Knolde“ blev omtrent jævnet med Jorden. Havbjergene paa Skallingen blev gennembrudte adskillige Steder, Digerne nede ved „Skallingende“ væsentlig sløifede og Fyret, som ovenfor nævnt, saa ødelagt, at man har maattet rive det ned. I selve Ho blev Digerne, som Folk har om deres Marker til Beskyttelse mod Vandet fra Ho Bugt, gennembrudte. Beboerne paa Øen Langlig i Ho Bugt mistede 14 Faar og led desuden betydelig Skade paa deres Marker, Haver, Baade og Fiskeredskaber.

I *Oksby Sogn* bortskar Havet 25 Tdr. Land af Blaavands søndre Strand, og udfor Oksby i Øst for Hofmanns Dige, som Staten satte i 1885, bortskylledes Klitterne.

I *Lønne Sogn* led adskillige Folk Tab navnlig ved Beskadigelse af Baade og Fiskeredskaber.

Snart efter Stormflodsdagene drev fire Lig i Land i Øster og Vester Herred, et paa Grærup Strand, Aal Sogn, et paa øster Oksby Strand og to paa Henne Strand.

Den Skade, som Stormen og Stormfloden den 3.—4. December 1909 anrettede i Ribe Amt, blev opgjort til ialt 725,038 Kr. 50 Øre. Dette Beløb fremkommer saaledes:

	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.
<i>Ribe By</i>			51,019	00
<i>Ribe Herred.</i>				
Vester Vedsted	22,085	00		
Øster Vedsted	10,250	00		
Mandø	1,270	00		
N. Farup	71,200	00		
Vilslev	13,844	00		
Darum	23,465	00		
Bramminge	2,125	00		
Hjortlund	840	00		
Obbekjær	60	00		
			145,139	00
<i>Esbjerg Købstad.</i>				
Esbjerg Havneanlæg	57,500	00		
Havnebanen	17,000	00		
Toldvæsenet	700	00		
Fiskernes Kuttere med Tilbehør .	115,391	50		
Fiskehandlernes Tab af Fisk og Materiel	32,462	00		
Forretninger paa Havnen	52,515	00		
Skade paa Ejendomme og Løsøre i Byen	64,173	00		
			339,741	50
<i>Skads Herred.</i>				
Boldesager	40	00		
Tjæreborg	12,749	00		
Sneum	27,959	00		
Gammelby	11,260	00		
Guldager	27,000	00		
Nykirke	620	00		
Skads	760	00		
			80,388	00
<i>Fanø Birk.</i>				
Nordby	30,124	00		
Sønderho	16,600	00		
			46,724	00
<i>Øster og Vester Herreder</i>			42,785	00
<i>Varde By</i>			12,060	00
<i>Varde Landjurisdiktion.</i>				
Hostrup	2,049	00		
Alslev	4,983	00		
Varde Landsogn	150	00		
			7,182	
			725,038	50

Efter at Regeringen havde ladet Forholdene paa Stedet undersøge af den kongelige Kommissarius ved Anlæg af Jernbaner paa Øerne, udbetaltes der af Statskassen følgende Understøttelser:

Ribe By.....	4900 Kr.
Mandø.....	167 —
V. Vedsted.....	860 —
Ø. Vedsted.....	375 —
N. Farup.....	1770 —
Vilslev.....	1345 —
Darum.....	130 —
Bramminge.....	540 —
Esbjerg.....	8710 —
Tjæreborg.....	375 —
Sneum.....	3225 —
Jerne.....	310 —
Sønderho.....	720 —
Nordby.....	3580 —
Guldager.....	3670 —
Varde By.....	300 —
Hostrup.....	360 —
Alslev.....	935 —
Janderup.....	2250 —
Billum.....	3515 —
Ho.....	4990 —
Oksby.....	6040 —
Lønne.....	3705 —

52,772 Kr.

Efter Stormfloden den 3. Decbr. 1909 slog man sig til Ro med, at da der havde været et langt Aaremaal mellem de Stormfloder, man kendte fra tidligere Tider, vilde der vel ogsaa nok hengaa et halvt Hundrede Aar til den næste. Men der hengik knap to Aar, saa havde man den.

Den sidste Uges megen Blæst gik Søndag den 5. Novbr. 1911 ved Middagstid over til en stærk Paa-

landsstorm, der i Eftermiddagens Løb udviklede sig til Orkan, som kendetegnede sin Vei med Forstyrrelser paa Telegraf- og Telefonledninger, væltede Plankeværker og Træer og ødelagte Tage, Veie og Broer. Heldigvis havde Stormen advaret Folk, saaledes at de havde faaet Leilighed til at bjerge deres Faar op paa de høiereliggende Jorder; men desuagtet druknede der en Del paa Steder, som antoges for flodfri.

Ved Femtiden om Eftermiddagen var hele *Ribe By* omflydt af Vand; men Folk var dog paa den Tid nogenlunde trygge og troede, at det skulde drive over. Det gik imidlertid helt anderledes. Ved Syvtiden var Forholdene meget forandrede, idet Vinden tog til i Styrke, og Vandet vedblev at stige, medens Barometret hele Tiden viste nedadgaaende Tendenser. Ved Otte-tiden skyllede Vandet allerede over Veien til Indre-Bjerrum, og lidt senere var Roager-Veien ufarbar. Ved Skibbroen steg Vandet stærkt, og der var nu ikke længere Tvivl om, at det vilde blive galt, hvorfor Beboerne paa Skibbroen og i Slipperne samt andre lavt liggende Steder begyndte at forberede sig paa at rykke ud og redde Kreaturerne. De holdt imidlertid igen saa længe som muligt, og da Vandet ved Ellevetiden steg med rivende Fart og begyndte at skylle op ad Husene paa Skibbroen, blev det først Alvor med at faa Kreaturer og Svin i Sikkerhed, hvilket i høi Grad besværliggjordes ved, at Floden steg hurtigere og hurtigere og i Løbet af kort Tid satte Gader og Stalde under Vand og begyndte at trænge ind i Husene. Kreaturerne blev dog reddede, omend Folk maatte vade i Vand til Livet for at faa dem bragt i Sikkerhed. Klokken to om Natten sank Stampemøllens store Lagerskur lige udenfor Sønderportsbro (ved Indre-Bjer-

rum Veien) sammen, og Stumperne deraf tilligemed det Lager af Tømmer, som det havde indeholdt, drev med vældig Kraft hen imod Broen. Denne truedes med Ødelæggelse; men heldigvis holdt den, omend Kørebanens vestlige Side ved det voldsomme Pres blev løftet adskilligt ud af sit Leie. Ved Sekstiden Mandag den 6. Novbr, om Eftermiddagen løiede Vinden stærkt af, og Vandet faldt da hurtigt.

Ribe—Varde Landevei ved Indgangen til Plantagen
under Stormfloden 1911.

Ved Stormfloden i 1909 blev der forskellige Steder i Ribe sat Mærker for Vandstanden, og dennes Høide blev, som ovenfor omtalt, konstateret ved Maalinger, som Vandbygningsvæsenet lod foretage. Regnet fra de Mærker, som dengang toges, naede Vandstanden i 1911 indtil 16 Tommer *høiere* end i 1909.

Lægteren „Ane Marie“ fra Sønderho, ladet med Kolonialvarer, strandede oven paa Ribe Plantages søndre Dige paa Hjørnet af Varde Landevei og Veien

til N. Farup. Den havde ligget fortøiet i Sønderho Havn; da Stormfloden kom, sprængtes Fortøiningerne, og Lægteren drev uden Mandskab ad Ribe til.

Trafiken paa Ribe-Banen maatte indstilles, da Bandedæmningen dels havde taget Skade, dels var oversvømmet med Tømmer og andet Strandingsgods.

Naar den Skade, denne Stormflod gjorde i Ribe, er opgjort til et adskilligt større Beløb end den ved

„Ane Marie“ fra Sønderho strandet ved Ribe Plantage under Stormfloden 1911.

Stormfloden 1909, antages det at hidrøre fra, dels at Floden 1911 var betydeligt højere end i 1909, dels at den kom saa hurtigt og derfor med større Kraft.

Om Forholdene paa *Mandø* under denne Stormflod faar man et levende Indtryk gennem efterfølgende Skildring, som Øens Sognepræst har været saa venlig at meddele og at tillade offentliggjort:

„Om Formiddagen den 5. havde vi et rigtigt Efteraarsveir med Blæst og Regn. Mens jeg stod paa Præ-

dikestolen, kom der enkelte heftige Vindstød. Under et saadant fløi et Vindue op i Sydsiden, og i nogle Øieblikke susede det gennem Kirken, og Regn og Vand fra Taget plaskede ind. Omtrent samtidig hørte jeg et Skud og saa en Flok Maager flyve ind over Klitrækken. Disse Smaating bevirkede, at jeg undersøgte Barometerstanden, straks vi kom hjem. Men da denne ikke var særlig lav, var der jo ingen Grund til at tro, at der forestod noget ualmindeligt. Om Eftermiddagen var jeg ude et Par Steder i Sygebesøg, og der var flere af Beboerne inde hos os; men hos ingen af dem, jeg saaledes havde Lejlighed til at tale med, mærkedes der nogen Frygt for egentligt Uveir. Blæsten blev jo imidlertid til regulær Storm, og i Mørkningen gik jeg udenfor Klitrækken for at undersøge Havets Tilstand. Søn løb da et godt Stykke op paa Grønningen, skønt det var henimod Ebbetid. I Løbet af Aftenen gik jeg adskillige Gange derud og traf stadig Folk derude. Det var jo ret lyst, og de saakaldte Strandingsmænd havde travlt med at indbjerger noget stort Rundtømmer, der drev op. Der var ofte Tale om de to Mænd, der om Formiddagen havde begaaet den Letsindighed at gaa over til den ubeboede Ø, Gammel Mandø, for at skyde Ænder. Ingen af dem, jeg traf paa, nærede dog nogen Frygt for, at de skulde drukne; men den ene af dem havde ikke Olieøi paa, ja end ikke engang Strømper paa, og ingen af dem havde taget Mad med, saa de var jo daarligt udrustede til et Natteophold derovre. Det eneste Tilflugtssted, de kunde faa mod Storm og Regn, var en stor Dyngge opkørt Tang, der findes derovre. Man trøstede sig dog med, at Luften var forholdsvis mild, og at adskillige andre havde tilbragt en Storm-

nat paa Gl. Mandø, uden at nogen af dem havde taget Skade af det. Blev det for koldt i Tangen, kunde de jo holde sig paa Benene, og blev Sulten for slem, havde de jo Fuglene at gribe til. Saadan havde andre gjort under lignende Omstændigheder derovre. Jeg for mit Vedkommende kunde dog ikke komme af med Frygten for, at f. Eks. Lungebetændelse muligt kunde blive Følgen af denne Letsindighed, og herovre var der intet, der voldte mig saa stor Uro den Aften og Nat, som Tanken om dem. — Henimod Midnat var Vandet naaet saa høit, at der var Grund til at frygte for Diget. Blev det ved at stige til Tiden for høiest Flod, 3: til Kl. $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{2}$, var der Udsigt til, at det kunde naa samme Høide som i December 1909, saa det saa jo ikke saa godt ud. Klokken henad to var jeg sidste Gang udenfor Klitrækken og opholdt mig da derude c. 20 Minutter. Jeg skønnede straks, at Vandet knapt havde været saa høit oppe som i 1909; men om det faldt eller ei, havde jeg ikke saa let ved at konstatere. Inden jeg gik hjem, var jeg dog ikke i Tvivl om, at Vandet virkelig var ved at falde. Paa den Tur hændte det, at Maanen et Øieblik kom helt til Syne mellem Skyerne, saa jeg blev i Stand til at se langt ud over Havet. Denne Gang talte jeg ikke med nogen og saa i det hele kun to Mennesker. Paa Hjemveien gik jeg op paa en Klit-top, hvorfra jeg bemærkede, at der endnu var Lys i flere Huse. Naturligvis saa jeg ogsaa ind mod Diget i alle Retninger; men da jeg ikke kunde opdage noget foruroligende og heller ikke kunde tænke andet, end at Ængstelsen for, at Diget skulde gaa i Stykker, var taget stærkt af hos andre, siden der ikke var flere at se ude, gik jeg hjem og i Seng. Først om Morgenen

erfarede vi, at Diget var blevet gennembrudt. I det hele maa det siges, at Aftenen og Natten ikke var saa uhyggelig for os her i Huset som i 1909, hvortil det formentlig har bidraget, at det var maanelyst, og at Stormen ikke som sidst stod ind mod Bredsidens af Stuehuset og derfor gjorde mindre Støi. Men ellers blev den sidste Del af Natten uhyggelig nok for de fleste andre. Da Digebruddet blev opdaget, vækkedes nemlig alle, der var gaaet til Ro, undtagen de faa, der bor i de noget høiere liggende Huse, og adskillige gik i Gang med at træffe Forholdsregler for det Tilfælde, at Vandet skulde gaa ind i Husene, et Arbejde, som den yngre Slægt her jo ikke har været med til før. Man blev dog snart klar over, at der intet var at frygte i denne Flodtid, og da den næste jo først vilde indtræde efter Middag, blev det ikke til saa meget i det hele med disse Forberedelser. Jeg er særdeles glad ved, at det ikke kom saa vidt, at noget Hus her kom i Vand, og beklager meget de Familier paa Fastlandet, hos hvem det er sket. Efter denne Flod, hvor Vandet her naaede næsten lige til det lavest liggende Hus, har min Kone og jeg adskilligt grundigere end i 1909 søgt at forestille os, hvad det betyder at faa en Alen Vand ind i Leiligheden og i Stald og Lade. — Om Formiddagen den 6. gik jeg først saa langt mod Nord, som jeg kunde komme, for om muligt at erfare noget om, hvordan de to havde det derovre paa Gl. Mandø. De kom ogsaa saa langt mod Syd, som de kunde, saa der var ikke just saa langt over til dem. Det saa ikke ud til, at der var noget i Veien med dem; men de kunde jo ikke komme derfra for det første. Jeg havde allerede hørt, at Sønderho Redningsvæsen skulde allarmes, hvilket ogsaa forekom

mig at være forsvarligt alene af den Grund, at ingen kunde vide, om ikke et nyt og muligt værre Uveirsanfald kunde være i Vente. Det viste sig imidlertid, at Vandet efter Flodtid om Eftermiddagen faldt saa stærkt, at de to endog kunde have vadet over ved Ebbetid om Aftenen. Uden Tvivl havde de endda faaet mindre Vand at gaa tilbage i, end de havde Søndag Formiddag, da de gik derover. I alt Fald var Grønningen udenfor Klitrækken paa den Tid af Aftenen fri for Floden. Men at det vilde blive saadan, var jo ikke til at vide forud. Da jeg om Eftermiddagen, noget efter at Sønderho Redningsbaad havde bragt de to Mænd herover, gik hen for at se til dem, fortalte de mig, at de aldeles ikke havde tænkt sig Muligheden af at kunne komme i Livsfare paa Gl. Mandø, og at det i det hele ikke havde været saa slemt. Den ene af dem saa dog noget medtaget ud; men ingen af dem har, saa vidt jeg ved, feilet noget siden. — Jeg var ogsaa om Formiddagen, den 6., saa langt omme paa Diget, som det var forsvarligt at gaa, og saa nærved, hvordan den Sø, der dannedes henover Markerne, huggede ind paa Østdiget. Dette blev vistnok endnu værre under Høivandet om Eftermiddagen, og det har undret mig, at ikke hele Østdiget blev sløifet. Om Skaden paa Diget og om den øvrige Skade, som Stormfloden har foraarsaget paa Øen, skal jeg dog ikke meddele noget her, da jeg jo ved, at der derom er givet Oplysning ad anden Vei. — Da Vandet, som allerede nævnt, faldt saa stærkt, efter at Tiden for Høivandet Mandag den 6. Eftermiddag var passeret, var der jo ingen Grund til at frygte for Natten, og allerede den næste Dag viste Markerne sig paany. Da vi saa fik noget at vide om, hvordan det

var gaaet andetsteds og ikke mindst i vor Nærhed, var vi i alt Fald adskillige, der forstod, at vi trods alt ogsaa denne Gang havde Grund til at være taknemmelige. Men især har vi da Grund til at være taknemmelige for, at vi ikke kom til at opleve alt det, som vi senere har faaet at læse om Forholdene her paa Øen under denne Stormflod. Hvad maa man ikke tænke, naar man f. Eks. læser følgende: „Allerværst har dog Stormfloden været for Manøs Befolkning. Vandet gennembrød Diget, ødelagde alle Telefon- og Telegrafforbindelser, og Beboerne maatte tilbringe hele den frygtelige Nat i Klitterne, indtil en Baad fra Esbjerg næste Morgen reddede de ulykkelige, forkomne Stakler. Flere Mennesker druknede, og Lig drev i Land i Landsognene.“ (Ugebladet „Hjemmet“ for 19. Novbr. 1911.)

Ved Midnatstid Natten mellem den 5. og 6. Novbr. trængte Vandet ind i *V. Vedsted By*, og en halv Time senere var alle Veie og Tofter i Vesterbyen oversvømmet. Da der endnu var $1\frac{1}{2}$ Time til Høivande, syntes Stillingen uhyggelig. Heldigvis steg Vandet dog ikke saa meget som ventet, og det trængte ingen Steder ind i Husene. Da Floden henad Klokken 3 om Morgenen var paa det høieste, stod det antagelig 7—8 Tommer *lavere* end ved Stormfloden 1909. Paa den Del af det under Opførelse værende Dige, som endnu ikke af Entreprenøren var afleveret som færdig, anrettede Stormfloden betydelig Skade; derimod ikke paa *det færdige Fløidige* fra Havet og syd om *V. Vedsted*. Her var Floden c. 6—7 Tommer *lavere* end Stormfloden 1909. Selve den nordligste Ende af Diget, hvor Gravemaskinen endnu arbeidede, blev paa en

Længde af c. 150 Meter skyllet bort af Floden, der endog havde haft Magt til at bøie det svære Goliath-Skinnespor, paa hvilket Gravemaskinen gik, saaledes at Sporets ydre Ende laa paa tværs af Fyldgraven. Floden var denne Gang *paa selve Diget langs Havet* ligesom i Ribe *høiere* end i 1909, og ikke siden 1839 har den paa denne Kyststrækning været saa høi som i 1911. Paa de til Opførelsen af *Kammerslusen* ved Ribe paabegyndte Arbejder foraarsagedes meget betydelig Skade.

I *N. Farup* hærgede Stormfloden haardt. Adskillige Steder maatte Folk flytte ud af deres Huse. I *Vilslev* og *Jedsted* var Vandet flere Tommer *høiere* end i 1909. Paa *Veiene* stod det flere Alen høit, og det skyllede ind over Kirkegaarden. Dæmningen ved den efter Stormfloden i 1909 endnu ikke istandsatte *Jernbanebro over Sneum Aa* blev gennembrudt mod Øst i en Længde af 50 Fod og mod Vest i en Strækning af 70 Fod. Vandstanden var da 9—10 Fod og den 6. November om Formiddagen 5 Fod over dagligt Høivande. Paa Grund af ny Flod den 6. om Eftermiddagen blev Dæmningen yderligere beskadiget. Trafiken østfra til Esbjerg maatte ligesom i 1909 ledes over Skanderborg—Skjern.

Ved *Esbjerg* var der Kl. 2 $\frac{1}{2}$ —3 Natten mellem den 5. og 6. Novbr. 9 $\frac{1}{2}$ Fod over dagligt Høivande imod 19 $\frac{1}{2}$ Fod i 1909. Baade Fyrskibet „Vyl“ og Fyrskibet „Graadyb“ mistede, ligesom i 1909, deres Kæder og slæbtes ind til Esbjerg. Udmærket Nytte havde disse Skibe af den traadløse Telegraf. Den Omstændighed, at de gensidig havde traadløs Forbindelse med hinanden og gennem Horns Revs Fyrskib med den traad-

løse Telegrafstation ved Blaavand Fyrtaarn, bevirkede, at den i Esbjerg stationerede Vagerdamper „Nordsøen“ hurtigt kunde bringe Hjælp.

I *Nordby* trængte Vandet vel ogsaa denne Gang ind i flere Huse; men Floden kom dog heller ikke paa *Fanø* til at virke saa slem som i 1909. Da den var paa sit høieste, var den c. en halv Alen *under* forrige Stormflodshøide.

Ogsaa de forskellige Indberetninger fra *Eggen nord for Esbjerg* gaar ud paa, at Floden vel i og for sig var slem nok, men at den ikke var saa høi og slem som den i 1909. Ved *Varde* var Vandstanden c. 26 Tommer *lavere* og i *Janderup Sogn* c. 3 Fod *lavere*. Det var, som ovenfor bemærket, særlig *Ribe* og *Ribe-Eggen*, det denne Gang gik ud over.

Under og snart efter Stormfloden drev 8 Lig i Land, nemlig et ved *Vilslev Spang*, et paa *Fanø*, tre ved *Oksby*, et ved *Veirs* og to ved *Henne*.

Efter de fra Sognefogderne og Politimestrene langs *Ribe Amts Vestkyst* aflagte Indberetninger opgaves den ved Stormfloden i 1911 tilføjede Skade til nedestaaende Beløb. Det bemærkes imidlertid, at ligesom den ved *Sneum Bros* og *Jernbanedæmnings Ødelægelse* foranledigede Skade ikke var medregnet i Oversigten over Stormflodsskaden i 1909, saaledes er den det heller ikke her. Heller ikke er den paa *Veie*, *Vei-brøer*, *Telefon* og *Telegraf* anrettede Skade medtaget, lige saa lidt som den *Kammerslusen* tilføjede. Paa den anden Side er under det nedenfor opførte Skadebeløb for *V. Vedsted* medregnet 50,000 Kr., som angaar Skade paa det ikke endnu som færdig fra *Entreprenøren* til *Digebestyrelsen* afleverede *Dige*.

Oversigt over Stormflodsskaden i 1911.

	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.
<i>Ribe By</i>			62,457	70
<i>Ribe Herred.</i>				
Tved-Tange	1,080	00		
Lustrup	150	00		
Obbekjær	70	00		
Mandø	9,720	00		
Tømmerby-Terpager	1,535	00		
Vilslev	4,772	50		
V. Vedsted	70,589	25		
Darum	10,705	00		
Ø. Vedsted	12,974	00		
Farup	51,068	19		
			162,663	94
<i>Esbjerg By</i>			136,446	72
<i>Skads Herred.</i>				
Guldager	2,470	00		
Bryndum	100	00		
Jerne	5,135	00		
Tjæreborg	1,340	00		
Sneum	13,692	00		
			22,737	00
<i>Fanø Birk.</i>				
Nordby	2,810	50		
Sønderho	9,435	00		
			12,245	50
<i>Varde By</i>			822	00
<i>Varde Landjurisdiktion.</i>				
Alslev	300	00		
Hostrup	100	00		
			400	00
<i>Øster og Vester Herred.</i>				
Janderup	1,170	00		
Billum	2,100	00		
Aal	300	00		
Lønne	6,875	00		
Ho	9,920	00		
Langlig	3,200	00		
			23,565	00
			421,337	86

Af Statskassen udbetaltes efter foretagen Undersøgelse, ligesom i 1909, af den kgl. Kommissarius ved Anlæg af Jernbaner paa Øerne følgende Understøttelser:

Ribe By	4485 Kr.
Mandø	4375 —
V. Vedsted	665 —
Ø. Vedsted	280 —
N. Farup	1505 —
Vilslev	760 —
Darum	410 —
Obbekjær	45 —
Tømmerby-Terpager	915 —
Bryndum-Tjæreborg	670 —
Sneum	2535 —
Gammelby	460 —
Esbjerg	2935 —
Nordby	785 —
Sønderho	1415 —
Guldager	1095 —
Alslev	200 —
Janderup	250 —
Billum	200 —
Oksby	5405 —
Ho	2970 —
N. Nebel	440 —
Lønne	6730 —
	<hr/>
	39,530 Kr.

•
